

LIGA ROMÂNĂ

REVISTĂ SĂPTĂMÎNALĂ

PENTRU

INTERESELE UNITĂȚII CULTURALE A TUTUROR ROMÂNILOR

APARE ÎN FIE-CARE DUMINECĂ

Anul IV — No. 19.

9 Maiu 1899..

3 ȘI 10 MAIU

Două date și memorabile și scumpe fiecărui suflet românesc. Două aniversări ale unor fapte epocale în istoria neamului românesc. Două monumente de neperitoare glorie națională, menite a învăpăia sentimentele tinerimei, a întări patriotismul bărbaților, a mîngîia zilele bătrînilor noștri.

La 3 Maiu 1848, s'au întrunit în valea Tîrnavelor, pe *Cîmpia Libertății*, desmoșteniții României de peste Carpați în prima lor adunare politică, spre a cere recunoașterea lor ca națiune egal îndreptățită cu celelalte națiuni din imperiul vecin. Iobagi și nobili, preoți și arhierii s'au adunat în număr de peste 40.000, ca să declare în fața lumii și a lui Dumnezeu, că se simt oameni liberi născuți și vor, ca libertatea lor garantată să le fie de aci înainte în legile țării.

Atinși de suflarea de emancipare din Europa întreagă, României se deșteptaseră la conștiința drepturilor lor de a forma o individualitate politică.

Și acolo, pe acea Cîmpie, poporul românesc a depus un istoric și sfînt jurămînt de credință sieși, națiunii române, și Casei de Habsburg.

De atunci s'a început mișcarea națională și de atunci și pînă astăzi României, descendenții anticilor Romani pentru care credința era cea mai înaltă virtute cetățenească, și-au păstrat, din tată în fiu, jurămîntul.

Alții însă nu și-au respectat misiunile și jurămintele, și lupta continuă. . . .

Aceiași luptă, dela 1848, deși cu mijloace legale.

Cu drept cuvînt serbează deci României aniversara acelei zile mărețe, căci cu zorirea ei a intrat și poporul românesc pe arena politică, și sentimentele naționale deșteptate atunci s'au dezvoltat tot mai puternice, așa că azi nu mai este peste Carpați un colțisor de țară, locuit de Români, unde sentimentul național și revendicările lui să nu încălzească pînă și cea din urmă colibă.

Intreg poporul luptă și speră, și speranța sa este întemeiată, azi mai mult ca ori și cînd, pentru că azi dreptatea revendicațiunilor sale este recunoscută în cercuri politice mari și hotărîtoare. Biruința finală nu mai este azi decît o chestie de timp.

* * *

Noi, mai fericiți decît frații de peste munți, am biruit de mult. După unirea și emanciparea țărilor noastre, ni se impunea consolidarea lor. Spre

acest sfârșit, ceruseră *Divanurile ad hoc* ridicarea unei dinastii străine pe tronul României unite.

În ziua de 10 Maiu 1866, a intrat actualul nostru Rege Carol în această țară, chemat de unanimitatea voturilor poporului românesc.

Cu această zi s'a început o nouă perioadă în dezvoltarea noastră politică, o perioadă de strălucire fără seamăn în istoria noastră.

Sub conducerea prevăzătoare a Domnitorului Carol, țara s'a consolidat în mod uimitor, a purtat cu bravură antică un războiu, și a cucerit prin foc și spadă independența, și în o altă zi de 10 Maiu, în 1881, România noastră se proclamă regat și de atunci încoaci ea ocupă un loc din ce în ce mai luminos între statele civilizate ale Europei.

Cu sufletele înălțate de mândrie serbăm aceste date scumpe fie-cărui Român, căci dela ele pornește, în Transilvania, mișcarea de libertate, la noi, organizarea sistematică a Statului.

Dar nevrednici am fi, dacă ne-am închipui că aspirațiunile noastre s'au îndeplinit. Abia s'a făcut un început de îndeplinire și datoria noastră a tutulor este și trebuie să fie, să continuăm, inspirați de virtuțile predecesorilor noștri dar lipsiți de defectele lor firești, opera de reculegere și de înălțare a neamului nostru.

G. G. I.

LUPTA FINLANDEZILOR

Toată Europa privește cu simpatie spre Finlanda, unde un popor cult și harnic luptă azi cea mai nobilă luptă: pentru existența sa națională. Or de câte ori o

națiune se știe afirma cu tărie luptînd pentru bunurile sale ideale, întreaga opiniune luminată și nepărtinitoare a lumii culte o sprijină și o însoțește cu simpatiile sale.

Puțin s'a vorbit pînă acum despre Finlandezi, pentru că ei sunt un popor mic, liniștit și muncitor. Au trăit pînă acum în pace, căutînd să-și înainteze cultura intelectuală și materială și nu făceau politică decît în acest scop.

De cite-va săptămîni încoace însă toată atențiunea oamenilor politici din Europa este îndreptată spre acest popor. După ce au izbutit să și păstreze pînă acum, în imperiul rusesc, neatîrnarea lor, naționalitatea și credința lor cu o extraordinară tenacitate, azi ei sunt amenințați de valurile panslavismului și ale tirăniei.

Țară pînă acum pe deplin autonomă, Finlanda a fost acum lipsită de această puternică garanție a individualității sale politice și naționale.

De cînd Țarul Alexandru II, protectorul libertăților finlandeze, a fost asasinat, presa panslavistă dela Petersburg a deschis o cumplită campanie în contra autonomiei Finlandei.

Deși Țarul Nicolae II nu este un temperament de despot, totuși sub cîrmuirea sa s'a comis cea mai mare nedreptate față de Finlandezi.

Toți *Pobiedonosev*-ii, adică panslaviștii, au stăruit de Țar ca să numească guvernator al acelei țări pe generalul *Bobricov*, panslavist de trampa lui *Mencicov*, *Paschievici*, Muraviev bătrînul s. a. pentru ca acesta să frîngă autonomia Finlandezilor.

În ziua de 15 Februarie Țarul iscăli o proclamațiune însoțită de o lege fundamentală. Prin aceste două acte, legislațiunea Finlandei este lipsită de dreptul de a hotărî în chestiuni militare și în o mulțime de alte afaceri, asupra cărora Țarul se va pronunța de aci încolo. Legislațiunea

finlandei rămâne deci numai un birou de înregistrare.

Îndată după publicarea acestor dispozițiuni, Finlandezii s'au hotărît la cea mai crâncenă rezistență posibilă. Au închis teatrele, și femeile s'au îmbrăcat în haine de doliu. Bărbații la rîndul lor, desvoltă cu mijloace legale, cea mai eroică opoziție.

O delegație de Finlandezi merse la Petersburg să protesteze în potriua acestor măsuri; Țarul însă nu'a primit delegațiunea. După ce Țarul a respins și o a doua deputațiune, Finlandezii au hotărît ca în cele cinci sute de districte, în care e împărțită țara lor, locuitorii să iscălească o adresă către Țar, rugîndu-l să le respecte drepturile.

Într'o singură săptămînă, adresa a fost acoperită de 522.931 de iscălituri și o deputațiune de cinci sute de persoane, cite una din fie-care district, a dus apoi aceasta adresă la Petersburg.

Țarul a răspuns, prin ministerul său, deputațiunei: «Firește, că nu primesc deputațiunea. Să meargă acasă și să-mi înainteze petiția prin organele administrative.»

Cu toată această atitudine respingătoare a cercurilor panslaviste, Finlandezii sunt hotărîți a lupta înainte pentru recîștigarea drepturilor lor.

Nerva.

EPISCOPUL GOLDIȘ

După lupte pasionate, duse cu o neobicinuită înverșunare în asemenea casuri, sinodul eparhial dela Arad a ales pe P. C. S. Părintele *I. Goldiș* Episcop la Arad.

P. S. S. s'a născut în anul 1839 în comuna Socodor, din comitatul Aradului. A făcut studii teologice în Arad și studii de drept la facultatea juridică din Debrețin.

În anul 1864 a fost ales notar comita-

tens și la 1867 protonotar. La 1869, stăruit de Metropolitul Șaguna, s'a făcut călugăr, și de atunci a fost secretar Metropolitan, profesor de dreptul canonic la institutul de teologie. În 1883 ministrul de pe atunci August Tréfort, l'a numit profesor de limba română la gimnasiul de stat din Arad. Reintrînd în cler a fost înaintat protosincol, asesor consistorial. A fost ales membru al sinodului eparhial din Arad și membru al congresului național bisericesc. Dela 1892 încoace e vicar episcopesc în Oradea-mare.

În August 1896 a fost ales deputat diețial, cu program unguresc «liberal» în cercul Cica.

Această intrare a Păr. Goldiș în tabăra lui Bánffy stîrnise o adîncă și legitimă nemulțumire în rîndurile Românilor și a fost cauza principală a opozițiunii hotărîte ce s'a făcut alegerii sale de episcop.

Pe vremea cînd se găsea profesor la liceul maghiar din Arad, Părintele Goldiș publică o scriere în ungurește «*A román nyelv latinsága*» (Latinitatea limbei române), în care combătea teoriile școalei maghiare, în special pe *Réthy* și *Hunfalvy* dovedind originea și ființa latină a limbei românești.

Dar de atunci sunt ani mulți la număr și, pe cît știm, actualul episcop n'a mai scris nimic.

El este membru corespondent al Academiei Române.

I. P. S. S. Metropolitul Ioan Mețianu, ca președinte al sinodului electoral, a adresat nou alesului Episcop următoarea alocuțiune:

Prea Cuvioșia Voastră d-le Vicar! Prin votul său de azi, dat conform regulei prescise de statutul nostru organic, Sinodul V'a distîns alegîndu-Vă episcop al acestei eparhii văduvite. Cînd vă notific aceasta, vă doresc ca cerul să vă dăruiască putere pentru a îndeplini toate dîrîntele ce Sinodul a pus în P. C. Voastră.

P. C. Sa Goldiș răspunde:

«*Inalt Prea Sfinte, prea bunule părinte! Pri-*

mesc cu mulțumită adîncă enunțierea înaltului presidiu al biuroului sinodal.

Venerabil Sinod! Cu smerenie mă înfățișez pentru a lua asupra-mi sarcina pe care d-nii reprezentanți ai Diecesei mi-au încredințat-o și pentru distincțiunea ce mi se face prin votul de azi, în marea emoție ce-mi cuprinde sufletul n'am cuvinte în destul de calde a mulțumi Veneratului Sinod. E grea sarcina aceasta, și cu multă răspundere, dar voi căuta ajutor în *sinodalitatea* sfintei noastre biserici, care capului eparchiei nu numai îi dă putința, dar îi impune ca datorie să folosească întru conducerea afacerilor *toate forțele*, mințea și inima tuturor fiilor bisericii, pentru că numai așa, în unire frățească lucrînd, putem spera succesul dorit.

«Pînă nu voi fi împărțășit și de înalta aprobare a Prea grațiosului nostru monarh, program de muncă nu mă încumet a desvolta. Un lucru promit însă solemn și acum: Dacă la alegerea mea de episcop au fost *diferențe* de voturi, în sufletul meu **toți fii bisericii vor găsi aceeași dragoste** pentru că *iubirea* socot să fie cea mai cardinală virtute ce trebuie să conducă pe un cap bisericesc. Iubirea frățească *iubirea către sfintele așezăminte ale bisericii noastre naționale, în interesul și spre a cărei întărire și apărare îmi voiu jertfi toți talanții ce bunul D-zeu mi-a dăruit!*

«În înțelegere, pace și dragoste doresc a lucra eu toți factorii eparchiei, pentru că numai așa respectînd de a întregul statutul nostru organic văd garantat mersul regulat al afacerilor bisericesti și numai astfel socot să ajungem la înflorirea bisericii, la fericirea noastră, la deplina mulțumire a tuturor credincioșilor.

«Dumnezeu așa să-mi ajute cum întreaga mea ființă voiu închina-o spre binele bisericii noastre.

Ales episcop al diecesei de Arad, Părintele Goldiș ocupă azi un loc înalt în clerul și societatea Românilor de peste munți.

Spiritele se vor liniști în cele din urmă, așteptînd să vază *în ce direcție* va lucra noul Episcop, mai ales *sub raportul național*.

În ori-ce cas P. S. S. are de aci înainte prilejul a desmîni prin fapte românești atitudinea sa din trecut și, de sigur,

toții Români vor fi foarte veseli dacă nedumeririle și temerile unora, indignarea și revolta altora, vor putea fi calmate prin faptele noului ales.

Ligist.

SPERANȚELE MACEDONENILOR

Toți cari au discutat vre-odată cu macedonenii, despre cauza lor, s'au convins de dreptele lor cerințe și de speranțele ce-și făureau ei în cazul venirii conservatorilor la putere. Moartea a răpit acestui partid pe Alexandru Lahovari, care ne va fi neuitat, pentru priceperea și hotărîrea cu care a lucrat în cauza noastră, totuși în partidul conservator au mai rămas mulți din aceia cari au încurajat tinerimea în eforturile mari ce făceau pentru ținerea sus a Românilor în Macedonia. Ca să nu vorbim decît de miniștri: D-I Take Ionescu a dat dovezi strălucite de bună voință și interes pentru această chestie; D-I Fleva cu ocazia explusării Eforilor nu mai puțin; D-nii Cantacuzino și dr. Istrati au venit în ajutorul Românilor de acolo și moralmente și materialmente.

Scopul acestui articol nu este lauda guvernului; aceste însă trebuie spuse pentru că legitimează speranțele noastre.

Iată cîteva din dorințele macedonenilor ce credem că guvernul actual va satisface:

Recunoașterea Eforiilor pentru cari Români macedoneni se luptă dela 1880 și cari dela 1895 încoace ocupă primul loc în chestia românească pe peste Dunăre;

Tranzarea chestiunii religioase care prin mijlocirea Etoriilor se va rezolva lesne în favoarea noastră;

Infînțarea unei școli comerciale de care Români de acolo au o nevoie absolută;

Infînțarea unui seminar și a unei școli profesionale;

Reorganizarea școalelor existente și dotarea lor cu program personal și material didactic potrivit scopului lor;

Regularea poziției profesorilor este încă o lacună simțită în Macedonia. Corpul didactic de acolo este mai rău ca corpul polițienesc din țară. Prost plătit, nesigur de ziua de mine, *el nu știe cu cif chiar dacă va fi plătit* pentru serviciul ce l'a făcut.

Ar fi timpul credem ca toate acestea să înceteze, căci nu sunt decît pedici la progresul românismului.

Starea profesorilor trebuie îmbunătățită și îmbunătățită mai cu seamă în ceea ce privește stabilitatea și asigurarea bătrînețelor.

Sunt acolo oameni cari muncesc de mai bine de 30 de ani, cari, din cauza vîrstei lor înaintate, lasă foarte mult de dorit în școală dar cari trebuiesc menținuți în posturi căci altminteri ar fi lipsiți de existența zilnică. Pensa la corpul didactic din Macedonia va fi o măsură folositoare în multe privinți: oamenii știindu-ne asigurați vor lucra cu mai multă rîvnă și îndrăsneală; se vor oferi să ocupe acele locuri mai mulți din cari vom putea alege pe cei mai buni, nu ca acum cînd vin la noi aceia cari nu găsesc nimic bun în altă parte. Pensa va fi și un mijloc de a împedica pe profesori dela riscul lesnicios la cari își expun astăzi posturile lor. În această privință Bulgarii ne-au luat-o de mult înainte: ei au și pensii și grații pentru profesorii lor.

Un lucru care este *mărul discordiei* în Macedonia și motiv de amărăciune în București sunt bursele ce se dau Macedonenilor la cele trei internate: din Bitolia, Ianina și Berat precum și bursele dela Universitățile din București și Constantinopol. Nicăieri nu e un regulament și cei în mîna cărora stă acest drept parcă și-au făcut o normă să le dea în continuu celor

ce nu le merită. Poate a fost o vreme cînd bursele fiind create și nefiind bursieri, ele trebuia să se dea celui dintîiu care se prezinta; poate la început a fost și în interesul propagandei să se dea fiilor celor mai influenți dintr'o comună, — deși mai proști — ca să-i putem atrage în partea noastră; acum însă cînd toate aceste considerațiuni au dispărut a mai perzista în acest sistem nenorocit este a ne crea singuri dezagrame. Bursele Macedonenilor — așa cum sunt astăzi date — sunt un adevărat scandal.

Bine ar fi dar ca guvernul actual să dispue ca aceste burse să nu fie date de cît în urma unui concurs, care să se ție la gimnaziile respective pentru locurile de internat, iar la Bitolia pentru ocuparea bursei universitare.

Fără îndoială că noi cerem acestea, considerînd ca fapt îndeplinit măsurile luate de d. Haret cu privire la inspecțiunea acestor școli și cari pînă acum nu s'au aplicat din cauză că ceea ce d. Haret făcea d. Sturdza desfăcea. De sigur nu vom avea ocazie în viitor să mai vedem permutări și destituiri făcute în mijlocul iernei pentru că a încercat să facă lumină în jurul abuzurilor ce se fac de administrația acelor școli sau pentru simplul motiv chiar că ochii profesorului nu au plăcut vre-unuia din favoriți inspectorului. N'ar fi rău dacă nu s'ar reveni — cum era să se facă dacă mai sta d. Sturdza — asupra destituirilor ce s'au făcut acum în urmă și cari sunt imperioase.

Acest guvern, care intrunește toate elementele pe cari Românii Macedoneni le au dorit ca să fie, vre-odată la cîrma țării nu va ezita să înlătore, ne place a crede, cauza tuturor neajunsurilor în propaganda românească, inspecțiunea absolutistă a școalelor noastre.

Cotnar.

CARACTERUL AUSTRIEI

ȘI FEDERALISMUL

Timp îndelungat Austria era pur și simplu o țară cu caracter — dinastic, și nimic mai mult. Limba germană în administrație îi da un colorit german mai mult birocratic, decât național. Acest caracter «*cesaro-regesc*» a încetat numai pe timpul a tot puterniciei guvernului liberal german, când acesta începu să imiteze pe Prusieni căutînd a face politică de germanizare sistematică. Dar această eră nu ținu mult, și guvernele Austriei fură nevoite a face concesiile de ordin național deosebitelor popoare.

Cu toate acestea, au fost și sunt mulți utopiști germani în Austria care țin morțiș la dogma lor politică, că Austria ar fi un Stat german sau dacă nu este «ar trebui să devină».

Ziarul nemțesc *Deutsches Volksblatt*, din Viena, publică sub titlul «*Garanțiile Austriei*» un aspru articol *in contra* celor ce mereu visează despre Austria ca Stat german. În acest articol se zice, între altele:

În Graz s'a ținut mai deunăzi o întrunire publică, în care s'a hotărît, cu acea naivitate care în o simplă dorință găsește o suficientă compensație pentru realitatea faptelor, — că constituția Austriei trebuie să fie astfel schimbată, *ca Austria să devină iarăși un stat german.*

Bravo! Din nenorocire însă, Domnii din Graz uită a se pronunța asupra mijloacelor de aplicat spre acest scop.

Dar această lipsă de simț pentru faptele pozitive este unul din defectele de căpetenie ale Germanilor din Austria.

Mereu dorind și mereu sperînd, ei perd vremea și nu pun mîna pe ceea ce ar putea avea.

Este Austria un Stat german? Nu, și nici măcar posibilitatea unei hegemonii germane în Austria nu mai există dela lupta dela Königrätz și dela proclamațiunea imperială dela Versailles încoace.

Cu această stare reală trebuie să contăm; de aci trebuie să pornească Germanii în politica lor, și dacă procedează astfel, apoi nu mai au nici un interes pentru «Statul unitar». De mult deja, centralismul în Austria este, din punct de vedere național, indiferent și de aceea nici nu are trăinicie, pentru-că o formă centralistă de stat nu se poate închipui fără un substrat național. De aceea în mod firesc, *desvoltarea noastră politică internă se face în direcția federalistă*, și chiar și rezistența, pe care o opune guvernele, nu poate opri această desvoltare.

Da, centralismul a învins numai Statul federativ-feudal, pe care îl proiectase Hohenwart ca mandatar al feudalilor din Boemia, — dar în fața *acelui Stat federativ*, care vrea să facă din diferitele grupări de țări un întreg organic și care, *recunoscînd principiul autonomiei naționale*, respectă drepturile fie-cărui popor, în fața acestui federalism ideia centralismului a capitulat deja, pentru că numai într'un astfel de stat federativ sunt copriuse garanțiile pentru existența Austriei.»

Cetitorii noștri își aduc aminte, că noi de patru ani, de cînd există această revistă, am susținut mereu că numai federalismul, și în special această formă federativă poate curma luptele naționalităților.

Suntem veseli, că de un cîrd de vreme marele ziar vienez pledează cu atîta căldură pentru o soluțiune în acest sens.

IN ERA NOUĂ

Persecuțiunile în contra Românilor se continuă și sub stăpînirea lui Széll tocmai așa, ca și sub Bánffy. Dintr'o corespondență mai nouă *Gazeta Transilvaniei*

află că o persecuție serioasă s'a pornit și contra d-lui preot D. Dregan din Dumuc, în comitatul Ciucului, care e acusat, că ar fi calumniat pe fostul ministru-președinte Bánffy și guvernul său. În mai multe rânduri au fost ascultați mulțime de martori și procesul continuă. Nu credem să fie ceva periculos în lucru, de oare-ce toată afacerea ni se pare ridiculă, dar e de mirat, pînă la ce grad de nebunie a ajuns fanatismul unguresc, de a căruia te-roare nu mai poate fi ocrotit nici cel mai inofensiv om, dacă poartă numele de Român.

Ajutorul de stat și preoțimea română unită

«Unirea» publică în numărul său mai nou o corespondență din trac-tul protopopesc al Ibașfalăului asu-pra modului, cum se împarte în acele părți ajutorul de stat preoțimei ro-mâne unite :

«Pe aici nu vice-comitele — zice co-res-pondența — ci pretorele vestește preoților norocul, ce i-a ajuns, și încă într'un mod de tot nou. Un preot a fost venit zilele tre-cute în Ibașfalău în afaceri private. Se în-tîlnește cu pretorul. — «D-le părinte, capeți, 50 fl». și îl duce la el în cancelarie. Și colo îi dă o chitanță ungurească, subscrisă de pretor, cu care să scoată banii dela vlă-diciă. — «Pentru aceasta ai să plătești un florin». — «D'apoi cum, d-le pretor, eu știu ungurește și mi-o pot face și eu, de ce să mai plătesc un florin?» — «Nu se poate, asta așa trebuie să se întîmple», și a plătit popa frumos 1 florin. Celorlalți preoți li s'a telefonat să vină la pretură cu cîte doi florini. Despre unii se susține că le-au și așternut Ordinariatului, iar alții mai precauți le țin încă acasă. Cine nu vede și aici o călcare a legii, un abus scîrbos? Suntem încă numai la început, și iacă preoții și trebuie să împărțească cu alții banii trădării!»

ȘCOALA ROMANA IN BUCOVINA

Patria din Cernăuți publică cite-va date interesante asupra situațiunii școalelor ro-mânești din acea țară.

Dăm aici o parte din această instructivă statistică :

Voim numai să arătăm, cum nu s'a putut ascunde nedreptatea, care o suferim pe terenul școlar, chiar și în raportul oficial.

Mai întiu răpirea copiilor români prin înscrierea lor ca Ruteni, dacă spre nenorocire cunosc și limba vecinilor. Această răpire de copii e mult mai generală, decît se poate judeca prin raportul oficial. To-tuși se pot constata și pe baza cifrelor o-ficiale casurile următoare.

Noi vom deosebi mai întiu cazul, unde în comune mixte nu există nici un școlar introdus ca român, apoi alte casuri, unde numărul copiilor înscriși ca Români, e ne-proporționat de mic, iar numărul celor Ru-teni neproporționat de mare în comparare cu numărul locuitorilor de limba respectivă.

În *Camena*: locuitorii de limba română 42; copii nici unul (după Anhang zum Jahreshauptberichte).

<i>Cotul Bainschi</i>	locuitori rom.	25,	copii 0.
<i>Rarancea</i>	»	» 65,	» 0.
<i>Sadagura</i>	»	» 48,	» 0.
<i>Poieni</i> dis. Gura.	»	» 1360,	» 0. (!)
<i>Hliboca</i>	»	» 157,	» 0.
<i>Rogojești</i>	»	» 237,	» 0.
<i>Althütte</i>	»	» 119,	» 0.

(locuitori ruteni numai 6, copii înscriși 1)

Augustendorf loc. rom. 17, copii români 0.
„ ruteni 19, » ruteni 9.

Neuhütte locuitori rom. 134 copii 0.
» ruteni 40 copii ruteni 16.

Costești locuitori români 1193, copii 0, locuitori ruteni 925, copii înscriși 193.

Jucica locuitori români 150, copii 0.

Poate aceasta să corespundă adevă-rului, dacă (ca în Huta nouă, Neuhütte)

40 ruteni au 17 copii la școală, iar 134 Români n'au copii? Tot asemenea în celelalte cazuri. E deci evident, că mulți copii români sunt introduși ca ruteni.

Casul al doilea, care l'am amintit, îl aflăm în :

1. *Cuciurmare* copii (înscriși) ruteni 252
+246 = 498 în ambele școli.
copii înscriși rom. 32+37=69
în ambele școli; locuitori români: 1.861
locuitori ruteni: 6.101

Proporțiunea e următoare; pe 100 locuitori români vin 3·7 copii înscriși, pe 100 locuitori ruteni vin 8·3 copii înscriși.

2. *Ludi-Horecea* copii înscriși ruteni 78
copii înscriși români 25, locuitori români 252, locuitori ruteni 305.

Proporțiunea: pe 100 de locuitori români vin 5·9 copii înscriși, pe 100 de locuitori ruteni vin 25·5 copii înscriși.

Aceasta se explică și prin faptul, că limba de propunere e în această școală numai cea ruteană. Cei 25 copii români «oficiali» (și cîți neoficiali) trebuie să învețe rutenește?

3. *Ruși-pe-Boul* copii înscriși ruteni 101
copii înscriși români 1, locuitori români : 313 ; ruteni : 452.

Proporțiunea : pe 100 de locuitori români vin 0·3 copii, pe 100 locuitori ruteni vin 22·3 copii, școală curat ruteană, un singur învățator, calificat numai pentru limba ruteană; astfel se explică falsificarea,

4. *Sinăuți-de-jos* copii înscriși ruteni 90.
copii înscriși români 3, locuitori români 336 locuitori ruteni 521.

Proporțiunea : pe 100 de locuitori români vin 0·8 copii înscriși, pe 100 de locuitori ruteni vin 17·2 copii înscriși.

5. *Corcești* copii înscriși ruteni 98, copii înscriși români 57 (minoritate), locuitori români 862 (majoritate) locuitori ruteni 219.

Proporțiunea : pe 100 de locuitori români vin 6·6 copii înscriși, pe 100 de locuitori ruteni vin 44·7 copii înscriși,

6. *Glit* 130 locuitori români numai 4 copii.

Aceste proporțiuni nenaturale de sigur nu pot fi explicate astfel, decît numai prin introducerea multor copii români ca ruteni. Pe lângă aceste cazuri mai există încă numeroase cazuri *necontrolabile*, d. e. *Marmornița* și alte sate, unde lipsesc Români atît în raportul școlar, cît și în lista recensămîntului, care e de asemenea compusă de dușmanii noștri în mod tendențios. Prin experiența noastră însă știm, că în satele respective există Români.

Alte date interesante din raportul oficial mai sunt următoarele :

Cernauca limba de propunere (după uricul fundațional și după raportul oficial) *română* și ruteană. Învățători 3, toți calificați pentru ruteana și germana, iar pentru cea română nici unul.

Molodia-Derelui copii români înscriși 7, copii rutenid 2, limba de propunere germană, cea *română* și ruteană ca obiecte. Un singur învățator pentru limba cea ruteană și germană, pentru cea *română* nici unul.

Molodia-Franzthal limba de **propunere** *română*, ruteană și germană. copii înscriși : Români 21, Ruteni 17.

Învățătorii pentru limba *ruteană* și germană; pentru limba de propunere română nici unul. Cum se propune deci celor 21 de copii români? De sigur rutenește.

Gura-Homorului școala de băeți: copii români înscriși 19,
« de fete, copile române înscrise 33, limba de propunere **exclusiv germană**.

Brasca 27 copii germani, *Corlata* 35 copii germani, *Bahrinești* numai 4 copii germani (pe lângă 124 copii români) în *toate* aceste școale e limba de *propunere* română și germană. Vrea să zică patru copii germani în Bahrinești află mai multă considerare decît 19+33 = 52 copii român

înscrisi în Gura-Homorului! Nedreptatea e bătătoare la ochi

Gemine locuitori români 156, copii înscrisi numai 6, limba de propunere exclusiv ruteană. *Brează* 13 copii români *Cârlibaba* 18 copii români, ambele școale curat rutenne. *Sf Onufreiu* un cas foarte interesant: școala cu limba de propunere germană și română; copii înscrisi: Germani 43, **Români 96**, Ruteni: unul.

Invățători doi, anume; pentru limba de propunere germană unul, pentru limba de propunere ruteană tot unul, pentru limba de propunere română nici unul.

E acu întrebarea, cum se propune celor 96 școlari români? Fără îndoială ruteneste. Aici avem încă o dovadă eclatantă a rutenisării.

Ițcanii-vechi: limba de propunere germană, obiecte: română, ruteană.

Copii scriși: *Români 35*, Ruteni 18. Invățători 2? unul pentru limba germană, altul pentru cea germană și română; pentru limba română (nici ca obiect) nu e învățător!

Cum se propune deci limba germană? Se vede îngrijirea părintească pentru Ruteni mână în mână cu neîndreptățirea noastră pînă unde ajunge, pe de o parte pînă în munții Cîmpulungului (Gemine Breaza), pe de altă parte pînă în suburbiile Sucevei, aceste stări ne impun cu forța o reacțiune elemeatară.

Acu mai adăugem vr'o cite-va cuvinte despre școalele poporale cu mai multe clase, mai ales în orașe. Despre împregiurările destul de cunoscute din Cernăuți nu însape să ne ocupăm de astă-dată.

Rutenii posed în *Coțman* o școală poporală de 6 clase cu limba de propunere curat ruteană, noi nu posedăm nici o școală română cu 6 clase.

Rutenii mai posed în *Coțman* o școală de fete cu 5 clase de asemenea curat rutenne și la școala de fete din *Vijinița* o clasă curat ruteană.

Noi Români nu avem în toată Bucovina nici chiar o singură pentru fete cu limba de propunere curat română. Despre Gura-Homorului am vorbit deja, acu mai amintim următoarele:

În cele 3 școale din *Cîmpulung* sunt înscrisi $3301 + 156 + 151 = 443$ școlari români; în *Rădăuți* $223 + 95 + 125 = 637$ școlari români. Limba de propunere este însă în toate aceste școale germană și română, însă astfel, că cea română rămâne mai mult pe hârtie și în ori-ce cas e restrînsă pe cele două clase inferioare. Noi nu posedăm deci nici o școală, precum o posed Rutenii în *Coțman*, unde limba lor rămâne limbă de propunere exclusivă în toate șese resp. cinci clase. Se va zice poate, că în *Cîmpulung* și *Rădăuți* sunt și mulți șoplarî germani; aceasta e adevărat, însă copii noștri români, chiar dacă ar fi mai puțin numeroși, au dreptul de a învăța în toate clasele în limba maternă. Și mai ales în aceste 2 orașe sunt așa de numeroși, că ar putea să umple mai multe școale curat românești. Școlarii români din *Cîmpulung* sunt mai numeroși (637), decât școlarii ruteni din ambele școale din *Coțman*; $375 + 265 = 540$.

*Este deci o nedreptate gravă, dacă noi nu posedăm în țara noastră pentru 637 școlari tot aceea, ce posed Rutenii, pentru 540 de școlari! Noi nu mergem așa de departe ca Rutenii, noi nu cerem ca școlarii germani să învețe toate obiectele românește, precum învață școlarii germani în *Coțman*, 63 la număr, toate obiectele ruteneste.*

Dacă le place Germanilor să învețe ruteneste, aceasta e treaba lor, noi însă nu ne vom împăca odată cu așa o «dreptate» *ausgleichende Gerechtigkeit*, precum o suferim astăzi, care cere, ca Germanii din *Coțman* să învețe ruteneste, iar Români din toate orașele nemțești și în multe sate ruteneste. De tot rău stăm în Suceava, A-

colo avem 103 + 138 = 241 copiii români înscriși, dar toate școlile începînd de la prima clasă, sunt curat germane. Vrea să zică pentru 241 școlari români nu se poate introduce limba de propunere română, pe cînd pentru 35 copii germani din Corlata sau 4 germani în Bahrinești se propun toate obiectele în limba germană.

Aceste stări constituie o nedreptate nesuportabilă, și dacă nu se vor schimba în curînd conform dreptului egal, care-l prețindem și noi, ca și Rutenii sau Germanii, atunci vom trebui să ne preparăm la o luptă parlamentară de tot energetică.

3 MAIU PESTE MUNȚI

Ziarele române de peste Carpați salută, ca totdeauna, cu entuziasm și speranță amintirea zilei de 3 Maiu 1848.

Noi, în Țara Românească, porniți cum suntem spre *«politica practică»* par-că ne deșteptăm în alte timpuri, cînd cetim articolele pline de însuflețire și credință ale fraților noștri cari gem sub jugul străin.

Din aceste două articole, pe care le reproducem aici, cititorii noștri pot vedea cît de *ideală* și cît de *senină* este lupta pe care o duce Românismul de peste hotarele apusene pentru naționalitatea noastră comună.

Tribuna scrie:

Glorie și binecuvîntare ție, sfîntă și luminată zi a neamului. Evlavioși și entusiaști, inspirați și neînfricați, închinăm-une ție cu toată cucernicia, te adorăm cu focul cel mai sacru al adevăratului devotament.

Imagină scumpă și neperitoare a vitejiei străbune, — tu ești simbolul luptei noastre mărețe pentru lege și drept pentru neam și moșie...

Zi scumpă a deșteptării și libertății no-

stre prin noi proclamate, — tu ești nouă indemnul cel mai energetic, porunca cea mai severă pentru a nu ceda vrășmașilor, pentru a nu tolera sălbăticele atacuri în contra ființei noastre naționale.

Trecut-au cinci-zeci-și-unul de ani, de cînd pe *«Cîmpul Libertății»* patru-zeci de mii de oameni jurat-au pe evangelia libertății și drepturilor noastre naționale.

Atunci, deși vremea robiei domnea, iar stăpînirile toate barbare erau, — avurăm dreptul de a ne aduna și de a ne sfătui în tîgnă asupra drepturilor iubite neamului nostru...

Astăzi în timpul libertății și al neatîrării oamenilor și popoarelor, — o mână de stăpînitori, cruzi și fără de minte, brutali și nesocotiți, — nu numai că ne opresc de la ori-ce serbare națională, dar *ne și pedepsește aspru pentru simplul cuvînt, că voim să aducem dragostea și închinăciunea noastră, devotamentul și jurămîntul nostru de credință, trecutului eroic al strămoșilor noștri...*

Curioase timpuri! Înainte cu o jumătate de veac, liberi ne găsim pentru a spune *ceea-ce cu drept voim*; astăzi, după o jumătate de veac, teroarea și sălbăticia cea mai temerară ne sugrumă și dorul de a ne jelui!

E deajuns să auză numai de 3/15 Maiu și vrășmașii de moarte ai neamului românesc îndreaptă asupra bravilor noștri frați puști și baionete, gata a vărsa sînge și a face moarte, — dacă voim să dăm cuvenita evlavie și datorita sărbătorire zilei celei mai memorabile a poporului român din regatul ungar.

Dar nu ne pasă! Dacă puterea imorală a unui stat despotice ne interzice prin forța brutală ori-ce manifestare a sentimentelor obștei românești față cu ziua de 3/15 Maiu, cu atît mai mult ne aprindem noi, în sufletul nostru, de văpaia dragostei și adorațiunii trecutului glorios al luptătorilor de la 1848...

Urmașii, dar și vrednicii lor fii, — iată ceea-ce suntem și ceea-ce *voim* să fim noi astăzi, mîine și totdeauna!...

Fie, că serbăm în adunări publice, fie că serbăm în biserică, fie că serbăm în ascunsele și sărăcăcioasele noastre lăcașuri memoria sfîntă a zilei de 3/15 Maiu

noi, sub ori-ce raporturi, rămânem aceiași: admiratorii și luptătorii ideilor și idealelor nemuritoare noastre generații de la 1848!...

Suferim ca și ei, dar pregătiți fi-vom să ne și luptăm ca și ei, în ori-ce timp și față de ori-cine, pentru drepturile noastre cari nega se pot, însă nimici nu se pot nici odată, *nici odată!*..

Astăzi, în ajunul măreței zile, fie-care Român pătruns este de sfințenia și idealitatea stăruințelor uriașe ale strămoșilor noștri. Astăzi deși opriți de la ori-ce manifestare mai importantă, deși obidiți și schijnuiți, — noi simțim-ne *una* cu înaintașii noștri și imn de admirare cântăm pentru fericita lor amintire....

Munca lor măreață, luptele lor vitejești, sunt pentru noi pildele cele mai strălucite în direcția luptei noastre. Principiile și ideile lor, sunt comoara cea mai scumpă nouă!

Și dacă nu se temură ei nici de moarte, noi de asemenea spaimă să n'avem de a muri pentru neam, pentru urmașii noștri!...

Sfântă și luminată zi de 3/15 Maiu! Sărbătorindu-te, admirându-te, amintindu-ne cu entusiasm de gloria ta dela 1848, — noi jurăm pe ce avem mai scump, că numai duhul tău, numai glasul tău ceresc va lumina calea noastră în veci, și pururea.

Gazeta Transilvaniei face următoarele reflecțiuni:

Un popor, care nu-și prețuește trecutul nu se încălzește și nu se însuflețește de amintirea dulce a faptelor mari din istoria sa, de amintirea luptelor, ce le-a purtat pentru apărarea bunurilor sale celor mai scumpe, se poate privi ca o masă de indivizi pe cale de a se desființa cu totul, perzîndu-și conștiința, că fac parte dintr'o națiune; un astfel de popor a renunțat la viitorul său și va fi bună pradă spre a fi subjugat și exploatat de un alt popor mai energetic, mai cu putere de viață și mai isteț decît el.

Cam aceasta este icoana, ce și-o fac dușmanii limbei și ai naționalității noastre despre viitorul poporului român dintre Tisă și Carpați. Ei socotesc de pe acuma, cum miile de școale de stat maghiare, ce au hotărît să le înființeze, se vor ridica ca o mie de fortărețe, cari vor apăra și lăți ma-

ghiarismul în toate părțile și vor contopi cu încetul populațiunile de alte limbi din jurul lor.

Dar planurile lor de contopire nu se mărginesc aici, ci vor să cuprindă toată viața și dezvoltarea poporului nostru. Acestor planuri avem să mulțămim, că astăzi biserica română de amîndouă confesiunile este alarmată de pericolele ce amenință autonomia ei prin machinațiunile cu ajutoarele de stat și prin uneltirile, cari tind la destrămarea ei. Și planurile nu există numai pe hîrtie, ci pe toate cărările se fac încercări serioase de a le duce în îndeplinire.

Adversarii noștri încă și astăzi privesc la poporul nostru ca la o masă brută. Nu vor să înțeleagă schimbarea timpurilor și încă tot se mai amăgesc cu ideea, că poporul nostru n'are conștiința națională, și că dacă vor spulbera cu puterea pe așa zișii agitatori și vor căuta să mulțumească personal pe o seamă de fruntași, mai ales dintre preoțime, — iar celor mai mititei le vor arunca cîte un oscior de ros, cerîndu-le să se jure lor în schimb — cu timpul vor ajunge să vadă împlinit visul lor nebun: să vadă pe toți românii înjugați la carul lor național, să-i vadă desființați ca popor, renunțînd la orice viață națională română și simțîndu-se încă mîndri, că fac parte din națiunea maghiară unitară.

Nimeni altul, decît însuși ministrul unguresc de culte și de instrucțiune publică a înfățișat de departe conaționalilor săi această icoană de viitoare destrămare a ființei noastre naționale, desfășurînd în dietă programul politicei sale culturale. Și pentru asta e lăudat și preamărit de întreaga ceată a șoviniștilor guvernamentali și opoziționali.

Nu-i așa, frați Români, că trebuie să ne înspăimîntăm de-o astfel de icoană și atunci, cînd ea nu este decît o bolnăvicioasă vibrare în gîndul creierilor turbați ai fanaticilor noștri adversari?

Dar icoana aceasta, în altă ordine de idei, a zugrăvit-o înaintea ochilor Senatului și poporului român, adunat acum cincizeci și unu de ani pe Cîmpul Libertății, marele apostol al românismului, cînd a propovăduit libertatea dovedind, că pentru poporul român ea nu poate fi ungurească, ci numai românească națională, că cultura

este strâns legată cu libertatea națională și că prin urmare limba națională este și rămâne temelul libertății unui popor.

Ca să arate, ce i-ar aștepta pe Români dacă nu și-ar apăra limba și literatura lor ca lumina ochilor din cap, marele apostol întreba: «Ce va fi, când școalele ungurești vor smulge din piepturile tinerilor națiunii noastre și iubirea, ce o plantase într'însele mamele române, când lăcomia onorurilor și folosul privat îi va trage către străini? «—» Atunci — fu răspunsul lui — nimic nu-i va mai lega de națiunea română rupându-se odată legătura cea dintîiu și cea diu urmă a limbei naționale».

Și oare nu aceasta o voesc, nu pentru aceea uneltesc și se svîrcolesc astăzi adversarii noștri:

Intrebați-vă fie-care în conștiință și dați-vă seama pe deplin de prezent, ca să înțelegeți și pătrundeți mai bine trecutul și să câștigați nou curagiu și nouă putere pentru croirea viitorului nostru!

Nu poporul român, nu națiunea plintată în pământul acesta de divul Traian va fi, care să îmbogățească în secolul al XX-lea cu nemernicia ei și rîul acelor popoare, cari pierzîndu-și conștiința națională s'au stins și au dispărut de pe glob, nu ea va fi care se va contopi vre-odată în rasa minusculă venită din Schytia.

Onorînd memoria sfîntă a părinților noștri, care au luptat pentru limbă și leue, ne înfrînați, ne vom întări sufletul și vom câștiga nouă putere în lupta pentru libertatea națională.

Districtele române ale Banatului Severinean

ȘI

starea socială a locuitorilor săi

(Din încă înedită «Istorie a Banatului Severin» de Patriciu Drăgălină)

(Urmare)

Aceste împrejurări, de altcum simptomatice, n'au să ne ducă în rătăcire. Media și ținutul său a avut ca și celelalte districte valahice din S. O. Ungariei, autonomia și organizațiunea proprie. Ordinațiunea din

anul 1440 a lui Vladislav I, adresată capitlului din Cianad ca să introducă pe *Ladislau de Tămășel* și pe *Dees* în posesiunile *Nagy Lufavicza* (1) *Tapolchan*, (2) *Kis Lukavicza* (3) și *Kriva de mijloc* aflătoare în comitatul său districtul *Myhald* (Meedia), e dovadă că teritorul, de sub stăpînirea comiților și castelanilor de Meedia a fost unul din cele 8 districte române.

De numele strămoșilor acestei familii e legată prima aparență a districtului de Meedia. Aflăm că banul Severinului *Stefan Losonczy* donează la 1387 lui *Petru*, fiul lui *Dees*, care a fost chinez în districtul Meedia (*Kenez districtus nostri regalis Myhald vocati*) pentru fidelitate și pentru serviciile lui cu ocaziunea eliberării *Maria* din mîinile Croaților, statul (*Patak*) (4) din districtul numit, cu obligarea ca el și următorii săi să plătească castelanilor din Meedia, în fie-care an la S. Mihaiu 3 groșite de sesiune și la S. George $\frac{1}{50}$ din produsele sale.

Districtul Meediei s'a compus din Craina, din regiunile Cernei, Belarechei, ale Higelului și Timișului superior.

Despre viața Românilor din districtul «*Halmos*» (*Almăj*), al cărui nume răsună și astăzi în cîmpiile și prin văile almăjene avem puțin de zis.

Intr'un document fără dat, păstrat în arhiva familiei *Kállay*, se expun niște atrocități ale nobililor chinezilor din districtul *Almăj* (nobiles, *Kenezii* în districtu *Halmos* commorantes) comise în paguba fraților *Himfy* în satul *Cosgya* (5).

(1) *Nagy-Lukavicza* e *Luncavița* de astăzi, se ține de pretura *Teregovéi*.

(2) *Tapolchan* sau *Toplichan* (*Toplicean*) a fost o comună a districtului Meediei, nu poate fi *Toplețul* de astăzi, de oarece în alte documente se amintesc amîndouă de odată.

(3) *Kis-Lukavicza* sau *Lunkavița* mică a trebuit să zacă aproape de *Luncavița*.

(4) *Potoc* (ung. *Patak*) ca nume de comună e foarte obicinuit între Români. Valea-mare, un sat I. Bistra obvine în diplome sub acest nume; o parte a orașului *Caransebeș* s'a numit (*juratul Stănilă Potocceanul*) și se zice și astăzi *Potoc*. Tot acesta îl poartă o comună în Districtul *Ilidia* *Potoc* s'a numit un sat aproape de *Domașnia*; el a dispărut, ca multe altele, dar numele său îl poartă o vale a comunei *Domașnia*. Acest *Potoc* a fost posesiunea *Deseștilor*.

(5) Loc necunoscut în *Almăj*.

În cauze analoage a trebuit marele magistrul al ordului teutonic, Nicolae Redwitz, să călătorească (1430) în Almăj, ca să judece asupra mai multor acuze ridicate în contra *chinezilor și nobililor din districtul Almăj*.

Că ținutul Almăjului, adică al cercului pretorial de acum este identic cu al vechiului district, arată numele său păstrat în graiul poporului român, și o diplomă a regelui Mathia, care la 1484 confere lui *Iacob Gîrlișteanul* cu titlul nou de donațiune comunele districtului Almăj : Rudăria Prilipeți, Marginea etc., (în districtu de Halmas existente). E necunoscut locul satului Margine, dar Rudăria și Prilipețul există încă și sunt două comune fruntașe ale Almăjului.

Pe lângă cursul superior al *rîului Căraș* a existat în timpurile vechi comuna *Krassófő*, adică *Cărașul*, unde a fost sediul districtului de același nume.

Izvoarele ne-au păstrat numele mai multor dignitari ai acestui district. Iată numele lor :

1323 magistrul Nicolae de Érd-Somlyó (1) et de Krassó.

1325 Thouka de Ersumlya et Krassófő ; la 1389 se face, fără indicarea numelui, amintire despre castelani de Crassovew, iar într'o diplomă din 1437 se zice, că castelanul Cărașului, dimpreună cu oamenii și chinezii săi au avut de cuget să prădeze moșiile lui Himfy de Remetea.

Existența acestui district se documentează în procesal Ciorneștilor prin mărturisirea unui anumit George, fiu al lui Maro, din *districtul Căraș*, și prin diploma lui Ladislau V, despre privilegiile celor 8 districte valahice, de care a fost și districtul acesta părtaș.

Pe baza actului de donațiune al regelui Sigismund (1392), prin care se dă lui Nicolae Peren cetatea Érd-Somlyó, apoi Krossofew (Cărașul) și satele Iabolnak și Vărădia, nu greșim cînd susținem, că districtul acesta a fost așternut d'alungul rîului Cărași și că frumoasele sate din basinul său

cum sunt d. e. Mircina, Vărădia, Cacova, Tîcfani, Goruia și Gîrlești, au format teritoriul său.

La obirșia Bîrzavei, dela Recița către S. O. a fost în vechime comuna *Bîrzava* ; dela aceasta a primit *districtul Bîrzava* (Borza fő) numele său. Despre acest district se face pentru întîia oară pomenirea la anul 1370, cînd palatinul Ladislau într'o congregațiune a comitatului Căraș ține judecată asupra *chinezului Balint*, pe care condamnă pentru tîlhării. Acest Balint și-a avut ubicațiunea în satul lui Petru, fiu a lui Balk, care sat s'a ținut de teritoriul *districtului Bîrzava*.

Din conținutul unui act donațional (1400) prevăzut cu subscrierea lui *George Orbonaș de Borzafew* credem a fi îndreptățiți să concludem, că Orbonaș a fost castelanul numitului district. Invoiala făcută înaintea capitlului arădan la 1495, între George Găman și Ioan Bizărea, în virtutea căreia acest din urmă pomnorează pentru 250 galbeni, partea sa de moșie din *districtele Caransebeș și Bîrzava*, asemenea probează existența districtului din chestiune. La anul 1597, cînd se zice, că districtul Bîrzava zace în comitatul Severin, se face pentru ultima oare amintiri de acest district.

Se naște întrebarea : care parte a Severinului a fost cuibul său ? În urma celor expuse nu e greu să fixăm în liniamente generale marginele sale. Nu greșim cînd afirmăm că l'au constituit Români din satele de prin văile și de pe clinele rîului Barzava, dela *Văliug* pînă dincolo de hotarele comunei *Jidovini*. Cumpăna apelor e hotarul natural între 2 provincie învecinate. Așa și în cazul de față marginile districtului avem să le căutăm pe culmea dealurilor, în care se află cumpănă între bazinul rîului Bîrzava și al pogănișului de o parte, și între al Cărașului de altă parte.

Două momente mai sunt a se lua în considerare la determinarea poziției acestui district.

(Va urma).

(1) *Erd-Somlyó* sau *Ersumlya* a fost o cetate aproape de *Șemlac*. Comuna zace în comitatul Timiș și se ține de protopresbiteratul Virșetului.

DEMOCRAȚIA

(Urmare)

Această soartă e prea grea și lumea adesea se plînge de ea, dar noi nu avem să căutăm dacă ea e bună sau rea; ne ajunge să știm, că această soartă e a oamenilor. Oamenii pot să-și facă, prin muncă stăruitoare, existența mai bună, dar nu pot găsi niciodată ajutor și protecție în afară de ei.

Condițiunea individului e deosebită, și, dela origină, indivizii au eludat rigoarea condițiunilor comune apropiindu-și prin violență sau fraudă produsele muncii altora. Puterile publice au fost înființate spre a înfrîna și pedepsi pe oamenii nedrepti, cu ceialalți să poată să lucreze, în pace, ca mai mult spor.

Azi putem vedea lămurit că misiunea guvernămîntului este de a asigura guvernaților pacea care le permite a lucra. Dacă oamenii au disputat, s'au certat, s'au bătut și gîtit în timp de veacuri în numele justiției și al echității, este, pentru că ei nu au înțeles nici natura avuțiilor, nici elementele puterii productive care le copriind și nu și-au înfățișat condițiunea comună, dincolo de care nimeni n'ar mai putea să aibă nici un drept. Dacă certurile continuă, aceasta însemnează că ignoranța omenească persistă.

Societatea democratică se deosebește mai ales printr'o rațională mărginire a atribuțiunilor guvernului. Această societate se bazează pe noțiunea că numai indivizii singuri au realitatea existenței, că statul este făcut pentru ei, iar nu ei pentru stat sau pentru cei ce vorbesc în numele statului.

Statul și guvernul care-l reprezintă nu au ca scop necesar decît justiția, protecțiunea și apărarea drepturilor fiecărui cetățean: e treaba particularilor de a se îngriji de toate celelalte. Libertatea muncii și a schim-

bului de mărfuri, inviolabilitatea proprietății private, egalitatea înaintea legii sînt, în acest ideal, principiile fundamentale recunoscute de întemeietorii marelui republici americane și de cei ai primei revoluțiuni franceze.

De cîte secole aleargă lumea după realitatea echității! Ear oameni o vor căuta încă multă vreme, căci dacă ea este azi cunoscută de cîte-va persoane luminate, vor trece totuși zeci de ani, și chiar secole, pentru ca această noțiune să pătrunză în masse și să facă cu putință toate reformele sociale ce se țin de ea.

(Va urma)

EIN GEDENKTAG

Der 15/3 Mai 1848 bildet für die in Ungarn und Siebenbürger wohnenden Rumänen einen nationalen Gedenktag, denn an jenem Tage versammelten sich vierzig Tausend Rumänen auf dem «Freiheitsfelde» im Siebenbürgen, um die Anerkennung der rumänischen Nation als einer im Staate gleichberechtigten zu fordern.

Jene grosse Nationalversammlung bedeutete einen Wendepunkt in der rumänischen Geschichte; dort würden die Forderungen der Rumänen auf Autonomie im Reichshande und auf Gleichberechtigung erhoben.

Heute, wie vor ein und fünfzig Jahren bestehen die Rumänen auf diesen ihren Forderungen, die sie nicht blos mit ethischen und juridischen Erwägungen und Argumenten, sondern mit Blut und Eisen zu verteidigen wussten.

Die Autonomie der von Rumänen bewohnten Gebiete Ungarns und Siebenbürgens bildet seit jenen denkwürdigen Tagen und Schlachten den Eckpfeiler aller politischen Memoranden und Programme der rumänischen Nation.

Die Rumänen kämpften damals unter den schwarz-gelben Fahnen Österreichs gegen die kossuthistischen Rebellen-Schaaren. Die österreichischen Kreise hatten damals stets liebenswürdige Worte für «das kaisertreue Romanen-Volk», aber leider kein — Verständniss!

Später hatten sie auch keine Gewissensbisse mehr, als es galt, die «braven» Rumänen dem dualistischen Drachen auf Gnade und Ungnade auszuliefern!

Und trotz und alledem haben die Rumänen in ihrer Kaisertreue nicht gewankt. Sie hatten auf dem Freiheitsfelde einen feierlichen Eid ihrem Volkstum und dem angestammten Kaiserhause angelobt und ihn mit antiker Treue bewahrt. Sie hoffen noch. Sie erwarten noch immer das versöhnende kaiserliche Wort der Erlösung. Denn der Kaiser hat den Bund mit den ehemaligen Rebellen geschlossen, er allein könnte ihn mit einem Machtwort lösen. —

Wir können nur wünschen, dass die Hoffnungen unseren Stammesgenossen nicht abermals enttäuscht würden!

I. V.

INFORMAȚIUNI

A apăut Revista Economică, organ pentru societăți financiare și comerciale, director: Dr. Corn. Diaconovich. Nr. 5 de la 10 Maiu are următorul sumar: Creditul și titlurile de credit, de Iuliu Popescu. Legislațiune: Darea de bursă, Jurisdicțiune. Decisiuni curiale: Diua sf. Ștefan ca zi de plată, Protestul cambial în cas de faliment. Comerțiu: Exportul Ungar. în România. Comunicațiune: Taxele de navigațiune la Poarta de fer, Căile ferate ungare de stat. Agricultură: Starea semănturilor, Export de lapte la Constantinopol. Expozițiune de mașini agricole în Viena, Comisiune zootehnică în România. Industrie: Desvoltarea industriei ungare în 1898. Afaceri de

asigurare: Asigurare în contra grindinei
Revista financiară: Situațiunea. Băncile noastre: «Auraria», «Aurora», Casa de păstrare în Săliște», «Doina», «Furnica», «Hațegana», «Lipovana», «Mielul», «Nera», «Victoria», «Vlădeasa», De încheere, Dividenda băncilor române din Ungaria pe 1898, Băncile române din Ungaria (anul de exercițiu 1898), «Reforma caselor de păstrare». Cronică: Necrolog, Reclamă negustorească. «Cassa de păstrare poporală din Arad». Invățămînt: Academie veterinară. Literatura economică: Tragerile la sorți. Amortisări; Bursa de efecte din Viena și Bugapesta. Bursa de efecte din București. Cursa de mărfuri din Budapesta. Inserțiuni.

Ziarele maghiare vestesc, că ministrul Wlascics a înaintat spre sancționare proiectul de lege, prin care se cere un credit de 1 milion fl. pentru «așezarea în edificii corespunzătoare a școalelor de stat». Programul folosirii sumei din chestiune l'a statorit ministrul deja de mult; a indicat școale de stat, cari vor căpăta edificii noi, ori ale căror edificii de pînă acum se vor adapta. S'a luat în plan deocamdată înființarea de 196 școale de stat. Jumătate dintre acestea cad pe teritoriul a 9 comitate, unde «se simte necesitatea întăririi învățămîntului din punct de vedere de stat». Aceste comitate sunt: Cojoena, Solnoc-Do-bîca, Arad, Bereg, Hunedoara, Mureș-Turda, Ung., Sălajiu, și Bistrița-Năsăud. — Va să zică cam 90 de școale de stat se vor înființa exclusiv printre Români, partea cea mai mare în Ardeal cu tendința de maghiarisare. «Noua eră» Széll s'avîntă mai avînt decît «era Bánffy» pe terenul maghiarisării, căci bag seamă așa pretinde lozinea «lege, drept și dreptate», cu care «mintosul» ministru-președinte Széll a umplut urechile lumii.

Vestitul editor german F. I. Letman a adresat următorul apel editorilor germani: «In anul trecut reuniunea editorilor din Germania a adresat un apel către toți editorii de cărți, jurnale, etc., ca în lucrările edate de ei să nu mai întrebuițeze numirile maghiare, ci numai pe cele germane.

În contra acestui apel unii editori au adus argumentul, că va fi greu de dus în îndeplinire, deoarece chiar și «*Rechskursbuch*»-ul se folosește exclusiv de numirile maghiare; numai în mod excepțional a folosit numirile germane, în rîndul al doilea și cu litere mici scrise. Acum însă cu drag am observat că și guvernul Germaniei întrebuițează în «*Reichsbuch, numirile germane de orașe din Ungaria*, numiri îndreptățite și adevărate. Aproape toate orașele din Ungaria sunt numite în limba germană și numai unele mai neînsemnate sunt numite și în limba maghiară, aceasta pentru a nu se împedica transportul. Numirile ungurești sunt tipărite cu litere mici și de nebagat în seamă. După ce guvernul german, încheie editorul Lehman, și-a făcut datorința, e rîndul și al altor domni ca asemenea să facă».

După cum scrie «*Székely Lápok*», din Brote s'au dus în România 86 fetițe dintre cari cea mai tinăra e de 11 ani, celelalte de 14—17 ani. Ce-i mai curios e, că însuși părinții și-au dat învoiala, ca fetele lor să meargă în România, unde s'au împraștiat prin toate orașele dînd contingent nenorocitelor ființe. Foile ovreo-maghiare cer ministrului ca să se intereseze de fetele Săcuilor și ceea ce s'a făcut cu copii săcui să se facă și cu fetițele, adică pe banii țării să fie așezate în diferitele orașe din Ungaria. Ministrul, cu bunele intențiuni față de Săcui, o va și face aceasta.

Pedealtă parte într'un articol din «*Egyet-értés*» în care se vorbește de comerțul murdar ce se face în Budapesta cu fetele cinstite, se spun și următoarele adevăruri, despre care n'avem nevoie să ne îndoim: «*Sub regii din casa Arpád în Ungaria s'au făcut cele mai vestite târguiri cu robi*. Aici s'a putut cumpăra om în mai mare cantitate și mai efin. Nu de geaba suntem popor conservator: *omul la noi și azi e cea mai ieftină marfă*». Pildă măcelurile dela Scărișoara, Mehadica, Dol, etc.

Un țaran român din Satu-Nou (Banat) a încredințat pe avocatul unguresc Kálmár Antal din Szabatka, ca să-i facă un împrumut de 1200 fl. pe ipotecă. Avocatul ungur a și ridicat paralete, le-a cheltuit însă

pentru trebuințele sale. Plîngîndu-se Românul nostru la alt avocat, acesta a aflat că Kálmár a feștelit banii.

Vice-protopopul tractului Pogăceleii (Transilvania) d-l I. Stoica a trimis notarului din Șamșad raport despre cercetarea școlii din Pogăceaua și a lăsat învățătorului să redacteze conspectul în limbe română. Notarul a scris învățătorului să-i facă alt conspect, dar în limba maghiară și l'a avertizat, ca pe viitor să-i scrie și trimeată acte numai în limba «oficioasă» maghiară. Foaia bisericască din Blajiu luînd notă despre această procedare ilegală a notarului ungur face atenți pe toți directorii confesionali de școale populare și pe învățători, ca pe viitor să nu înainteze astfel de date și conspecte decît în limba românească, care e limba oficioasă a bisericii.

POȘTA REDACȚIUNEI

D-lui B. O. — Apelul d-voastră atît de patriotic s'ar putea publica numai în cazul că l'ați iscăli. Un apel neiscălit nu prinde.

Anonim. — Oda latinească nu se poate publica

S'a pus sub tipar

ANUARUL BUCURESCILOR

CAROL GÖBL

PE ANUL 1899—1900

și va apare la 1 Iunie 1899.

Rugăm pe toți industriașii, comercianții, funcționarii, proprietarii, avocații, inginerii și particularii, cari nu sunt trecuți în Anuar sau sunt greșit trecuți, a ne trimite în cel mai scurt timp adresele d-lor corecte, spre a se publica gratis în Anuar.

Asemenea se primesc anunțuri cu prețuri moderate.

A se adresa: Institutului de Arte Grafice CAROL GÖBL, str. Dómnicei 16